

KIRSAL KALKINMADA YENİ ÇÖZÜM ARAYIŞLARINDA KOOPERATİFLEŞME: İNEGÖL İNCELEMESİ

Mustafa ÖZYÜCEL¹

ÖZ

Dünya coğrafyasında yer alan ülkeler ekonomik gelişmişliği sürdürülebilmek için üretim kapasitelerini arttırmaya yönelik çabalarda bulunurlar. Bu amaç doğrultusunda sermaye, teknoloji ve emek unsurları son derecede verimli kullanılmaya çalışılır. Üretim faktörlerinin üretim aşamasında kullanılmasıyla ülkelerde belli bir büyüme aşaması ortaya çıkar. Meydana gelen büyüme sonucunda kalkınma safhası oluşmaya başlar. Ülkede her alanda oluşan kalkınma faaliyetleri, etkisini ekonomik olarak daha çok hissettirmektedir. Ülkeler tarafından uygulamaya konulan kalkınma faaliyetlerinde bölgesel kalkınma ve kırsal kalkınma çalışmaları ön plana çıkmaktadır. Ülke içinde bölgesel dengesizliğin giderilmesinde bölgesel kalkınma çalışmalarından yararlanılırken, kaynakların ülke içinde her yere dağıtılmasında kırsal kalkınma faaliyetlerinden yararlanılmaktadır. Kırsal kalkınma faaliyetlerinde kırsal alanda yaşayan kişilerle şehirde yaşayan kişiler arasında yer alan ekonomik dengesizliğin giderilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda kırsal alanda yaşayan kişiler ekonomik yaşamda üretkenliklerini arttırabilmeleri için alternatif yollar bulmaya çalışmışlardır. Tek başına üretim yapmanın küreselleşen dünyada rekabetten uzak kalacağına sebebiyet vereceğini düşünen çeşitli kooperatif hareketlerini oluşturmuşlardır. Kooperatif oluşturma üzerine çalışan üreticiler, oluşturacakları kooperatiflerin daha güçlü olabilmesi için yanlarına paydaş bulma yoluna giderler. Kooperatifleşme hareketiyle birlikte yanlarına paydaşları da alan üreticiler tam rekabet piyasasında rekabet edebilir hale gelirler. Yapılan bu çalışmada kırsal kalkınma kavramından yola çıkarak, kırsal kalkınma kapsamında İnegöl ilçesinde yer alan kooperatiflerden bazıları incelenmiştir. İnceleme kapsamında İnegöl'de oluşan kooperatifleşmenin ilçedeki etkisi göç unsuru ile birlikte ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Kırsal Kalkınma, Kooperatifçilik

Jel Kodları: O10, O18, P13

---

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, mustafaozyucel@isparta.edu.tr, (ORCID: 0000-0002-5010-0603)

COOPERATIVES IN THE SEARCH FOR NEW SOLUTIONS IN RURAL DEVELOPMENT: INEGOL STUDY

ABSTRACT

Countries located in the world geography make efforts to increase their production capacity in order to maintain economic development. For this purpose, capital, technology and labor elements are tried to be used efficiently. A certain growth stage occurs in countries with the use of production factors in the production stage. As a result of the growth that occurs, the development phase begins to occur. Development activities in every field in the country make their impact felt more economically. Regional development and rural development studies come to the fore in the development activities implemented by the countries. While regional development studies are used to eliminate the regional imbalance within the country, rural development activities are used in distributing the resources to everywhere in the country. In rural development activities, it is aimed to eliminate the economic imbalance between people living in rural areas and people living in cities. In this context, people living in rural areas have tried to find alternative ways to increase their productivity in economic life. They have formed various cooperative movements that think that producing alone will cause them to stay away from competition in the globalizing world. Producers who work on establishing cooperatives seek to find stakeholders for the cooperatives they will form to become stronger. With the cooperative movement, producers who take their stakeholders with them become competitive in the market of perfect competition. In this study, based on the concept of rural development, some of the cooperatives in İnegöl district within the scope of rural development have been examined. Within the scope of the investigation, the effect of the cooperatives in İnegöl in the district was discussed together with the migration element

Keywords: Development, Rural Development, Co-Operative

Jel Codes: O10, O18, P13

GİRİŞ

Ülkeler ekonomik gelişmelere bağlı olarak kalkınma faaliyetlerine önem vermektedirler. Belirli bir ekonomik seviyeye ulaşan ülkeler ekonomik kalkınma hamlelerini devreye sokarlar. Uygulanacak ekonomik kalkınma hamleleri çerçevesinde kırsal kalkınma faaliyetleri uygulamaya konulur. Kırsal kalkınma kapsamında ülke içinde kırsal alanda yaşayan kişilere çeşitli ekonomik destekler verilmektedir. Bu uygulamayla kırsal alanda yaşayan kişilerin diğer bölgede yaşayan kişilerle arasında olan ekonomik farklılığın kapanması amaçlanmaktadır. Türkiye’de kırsal kalkınmanın sağlanabilmesi için gerek ülke içi kaynaklar gerekse Avrupa Birliği fonları kullanılmaktadır. Kırsal alanda yaşayan kişilere sağlanan bu imkânlarla üretim artışı hedeflenmektedir. Kullanılan kaynaklara bağlı olarak ortaya çıkan üretim artışı bölge halkının gelir seviyesini arttırıcı bir etken olacaktır. Kırsal alanda yapılan üretim sonucunda ortaya ürünlerin pazarlanması gibi bir sorunu ortaya çıkarmaktadır. Bu sorun karşısında kişiler verdikleri emeklerin karşılığı alabilmek için birlik olma yolunu tercih ederler. Ekonomik birlik oluşturma kapsamında üreticiler kooperatifleşme yolunu tercih ederler. Kooperatifleşme yoluyla üreticiler emeklerinin karşılığını alabilecekleri konusunda çoğu zaman fikir birliğine varırlar. Tüm bu durumlara rağmen kooperatif sistemine karşı ön yargıda mevcuttur. Kooperatif yoluyla üreticiler emeklerinin zayı olacağı konusunda karamsarlık içinde bulunurlar. Son zamanlarda Türkiye’de başarılı kooperatifçilik uygulamaları bu yanlışlığın kırılmasına neden olmuştur. Kooperatifçilik yapısında ortaya çıkan başarılı örnekler bakıldığında, kooperatiflerin iyi bir kurumsal yapıya sahip olduğu görünmektedir. Bu çerçevede kooperatiflerin kurulması aşamasında yerel yönetimler önemli bir rol oynamaktadır. Kooperatiflerin kuruluş aşamasında kurumsal bir yapıya kazandırılmasında yerel yönetimler öncü rol oynamalıdır. Yapılan çalışma kapsamında kırsal kalkınma kavramı ele alınarak, Bursa ili İnegöl ilçesinde yer alan kooperatif örneklerinden bir kısmı ele alınmıştır. İnegöl’de kooperatifleşme yolunda birçok adım atılmıştır. Bunlardan ilki İnegöl Kulaca Köyünde kurulan salça fabrikasıdır ve köy halkının geçim kaynaklarından biri olmuştur. Bu fabrika ile Hollanda başta olmak üzere yurt dışına salça ihracı yapılmaktadır. Bir diğer atılım ise; İnegöl Belediyesi tarafından yapılmıştır. İnegöl Belediyesi kooperatiflere destek olarak üreticilerin yanında yer almıştır. Hekim-Han Hali’nde üreticiler adına dükkan İnegöl Belediyesi tarafından kiralanmıştır. Bununla birlikte İnegöl Belediyesi Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) fonlarından yararlanarak üreticilere gerekli soğuk hava kurulmasına yardımcı olmuştur. Yapılan bu faaliyetler sonucunda ortaya çıkan kooperatifleşme sistemi ilçenin nüfus yapısına da olumlu etki yapmıştır.

1. KIRSAL KALKINMA

Kırsal alanlar nüfus olarak daha düşük yoğunluğa sahip olan ve ekonomik olarak da daha düşük ekonomik seviyeye sahip olan yerlerdir. Devlet Planlama Teşkilatı’nın yaptığı çalışmada (DPT 2000) kırsal alanlarla ilgili çeşitli özellikler sıralanmaktadır. Bu özellikler;

- Yaşamsal ve ekonomik faaliyetler genellikle geleneksel üretim şekline bağlıdır.

- Kırsal alanlarda şehir yaşamına göre ekonomik ve sosyal yaşam daha düşük düzeyde seyretmektedir.
- Kırsal alanlara teknoloji daha uzun sürede ulaşmaktadır.
- Kırsal alanlar sıkı bir insan ilişkileri vardır.
- Kırsal alanlar geleneksel bir yapıya sahiptirler.
- Kırsal alanlarda sosyal yaşamda gelenek ve göreneklerin yeri büyüktür (DPT, 2000:2).

Gelişmekte olan ülkelerde üretim, istihdam alt yapı eğitim ve sağlık gibi konularda çeşitli sorunlar bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde üretim ve istihdam sorununun üstesinden gelebilmek için kırsal kalkınma faaliyetlerine önem vermektedirler. Kapalı bir ekonomik yapıya sahip olan kırsal bölgelerde piyasa mekanizmasının işleyişinde birtakım aksaklıklar görülmektedir. Bu yerleşim yerlerinde üretim kişilerin kendi taleplerini karşılamaya yönelik bir adım olarak gerçekleşmektedir. Sanayileşmenin görülmediği tarıma dayalı bir üretimin olduğu kırsal bölgelerde bu dezavantajın giderilmesi için bir takım altyapı ve üstyapı çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Yapılacak olan yatırımlara bağlı olarak bu bölgede yaşayan kişiler kaynaklardan diğer bölgelerde yaşayan kişiler kadar etkin bir şekilde yararlanacaktır (Tolunay ve Akyol, 2006: 121). Kırsal kalkınmanın gerçekleştiği kırsal alanlarda sadece ekonomik olarak tek bir unsurda kalkınma hareketleri ön plana çıkmamaktadır. Bu gibi yerlerde sosyal yaşam olmak üzere yaşamın her alanında kalkınma hamleleri görülmektedir (Bakırcı, 2007: 29). Kırsal alanların kalkınması olarak da adlandırılan kırsal kalkınma; kırsal yerlerde yaşayan kişilere ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını başka bir yerlere göç etmeden karşılayabilme imkânının ortaya çıkarılmasıdır (Kaypak, 2012: 17). Birçok kişi tarafından kırsal kalkınmanın farklı tanımlamaları yapılmaktadır. Farklı tanımlamalara rağmen kırsal kalkınmanın temel yapı taşı tarım sektörüdür. Kırsal kalkınma kapsamında yer alan bölgeler köylerden oluşmaktadır. Köylerde yaşayan kişilerde kırsal kalkınma politikaları çerçevesinde çeşitli destekler verilerek kırsal kalkınmanın sağlanması amaçlanmaktadır (Kuşat, 2014: 69). Kırsal kalkınma kapsamında Türkiye’de çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. 2015 yılında yürürlüğe giren Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi’ne (2014-2020) göre kırsal kalkınma kapsamında yapılacak olan faaliyetleri şu şekilde sıralanabilir;

- Kırsal alan ile Kentsel alan arasında meydana gelen gelişmişlik farkının azaltılması
- Göç unsurunun ortaya çıkardığı olumsuzluklarla mücadele etmek
- Kırsal politika kavramının gerek merkezi sistemde gerekse kırsal bölgede daha güçlü hale getirmek
- Avrupa Birliği Katılım Öncesi tarım ve kırsal kalkınma programına destek sağlamak (GTHB, 2015: 13-14).

Kırsal kalkınma faaliyetlerinin daha sağlıklı olarak yürütülmesi için, kırsal kalkınma çalışmalarının uzun dönemli olması gerekmektedir. Kırsal kalkınma kapsamında yapılan kısa süreli

çalışmalar ülke kaynaklarının etkin kullanılmamasına neden olmaktadır. Bu durumda ülke kaynaklarının boşa harcanması sorununu ortaya çıkarmaktadır. Kırsal kalkınma politikalarının etkili bir şekilde yürütülmesi için, politikaların uzun soluklu olması gerekmektedir. Uzun soluklu uygulamaya konulan kırsal kalkınma planları sürdürülebilir kalkınmayı ortaya çıkarmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma insan ve çevre uyumunu sağlayarak kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayan bir kavramdır (Gürlük, 2001: 9-10)

2. KOOPERATİFÇİLİK

Latince kökenli bir kelime olan kooperatif kelimesinin Türkçe karşılığı işbirliğidir. Kooperatifler herhangi bir amaç doğrultusunda ortakların belirli bir azim ve çaba göstererek sonuca ulaşma çabasıdır (Çıkmın ve Karacan, 1994: 1). İnsanların belirli bir ekonomik ve sosyal hedefi gerçekleştirmek için bir araya gelerek kurdukları kooperatiflerin birçok tanımı bulunmaktadır. İnsanların karşılıklı olarak birbirlerine yardımlaşma amacıyla bir araya gelmelerine kooperatif denir (Hazar, 1990: 62). Başka bir tanımda ise kooperatifler insanların temel ekonomik ihtiyaçlarının karşılanması için kendi rızalarıyla işletme kurmak amacıyla bir araya gelmeleri olarak ifade edilmektedir (Fındıkoğlu, 1967: 9). Kooperatifçilik sosyal bir olgu olarak ele alındığında, toplumsal alanda ortaya çıkan sorunların çözülmesi için insanların bir araya geldikleri topluluklar olarak düşünülebilir (Haseki, 2007: 10). 1995 yılında Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA) tarafından kooperatifçiliğin tanımı yeniden yapılarak , kooperatifler ortak ihtiyaçlar doğrultusunda insanların gönüllülük esasıyla bir araya gelmesiyle demokratik bir yönetim biçimine sahip olan kuruluşlar olarak tanımlanmıştır. ICA' nın (1995) yaptığı konferansta kooperatifçiliğe ilişkin ilkeler de ele alınmıştır. Bu ilkeler;

- Gönüllü ve Herkese Açık Ortaklık: Kişiler arasında herhangi bir ayırım gözetmeksizin ortaklık sürecinin kurulması.
- Ortaklar Tarafından Yapılan Demokratik Denetim: Kooperatif üyelerinin eşit oy haklarına sahiptirler. Kooperatif yönetimi ise üyelere karşı sorumluluk bilincinde bulunurlar.
- Ekonomik Katılım: Kooperatifi oluşturan bireyler kooperatifin ekonomik yapısına katkıda bulunurlar.
- Özerklik ve Bağımsızlık: Kooperatifler üyeler tarafından oluşturulan yönetimle kendi kendine yönetilen bir yapıya sahiptirler.
- Eğitim, Öğretim ve Bilgilendirme: Kooperatifler üyelerine daha iyi bir imkân sağlayabilmek için eğitim ve öğretim alanında birçok imkân sağlamaktadır.
- İşbirliği: Kooperatifler yerel, ulusal ve uluslararası paydaşlarla işbirliği içinde çalışırlar.
- Topluma Karşı Sorumluluk: Kooperatifler toplumun kalkınması hedefleri doğrultusunda çalışma sürdürürler (www.ticaret.gov.tr).

Kooperatiflerin piyasada fiyat mekanizması üzerinde etkileri vardır. Lasserre (1998) yaptığı çalışmada kooperatiflerin piyasa üzerinde fiyat mekanizması üzerinden iki tane etkisinin bulunduğunu

söylenebilir. Bu mekanizmalardan aktif fiyat politikası ile kooperatiflerde piyasadaki fiyatlardan daha ucuza mal satılır. Bu tip uygulamadan kooperatife üye olmayanlarda yararlanabilmektedir. Diğer mekanizma olan geleneksel fiyat politikası ile ticari fiyattan yada bu fiyatın az aşağısından satış yapılmasıyla birlikte hem fayda hem de risturn faydaları ortaya çıkmaktadır. Aynı çalışmada kooperatiflerin üstünlüğü' de ele alınmıştır. Kooperatiflerin piyasa üzerinde etkili olmasına neden olan unsurlar çalışma kapsamında şu şekilde belirlenmiştir;

- Özel firmalar tarafından ortaya çıkarılan kooperatifler tarafından ortadan kaldırılan karlılığın büyüklüğü
- Kooperatiflerde görülen düşük maliyetler
- Otofinsman ve etkinlikler için ayrılan fonlar (Lasserre, 1988: 391-392)

3. KIRSAL KALKINMADA KOOPERATİFÇİLİK

Toplumsal kalkınma süreci ülke içinde yer alan kişilerin davranışlarının seyri ile ilgili bir süreçtir. Bu süreçte toplum içinde yer alan bireylerin davranış kalıplarının değişimine ilişkin bir yaklaşım ele alınmaktadır. Toplumsal kalkınmada hedef kitle olarak insan ilişkilerinin daha sıcak olduğu, çeşitli sayılarda insanlar tarafından oluşturulan topluluklar ele alınmaktadır. Bu yerlerde yaşayan kişiler kalkınma sürecine etki ederek toplumsal kalkınmanın yükseltilmesine etki ederler. Kırsal yerlerde yaşayan kişiler hem teknoloji hem de üretimde değişik yöntemleri uygulayarak ekonomik gelişmeye de katkı sağlamaktadırlar (Miser, 1999: 102). Kırsal yerlerde insanlar ekonomik hayata entegrasyon sağlayabilmek için birlik kurma çabasına girerler. Kurdukları ekonomik birlikler sayesinde ürün satış sıkıntısı çekmeyen kişilerin, ekonomik düzeylerinde ilerlemeler görülmektedir. Kooperatif sistemi üyesi oldukları kişilere sağladığı avantaj nedeniyle üreticiler tarafından tercih edilen bir unsur olmuştur. Üretim ve ürün pazarlaması olarak üreticiler genel olarak Esnaf Sanatkar Kredi ve Kefalet Kooperatifi, Küçük Sanat Kooperatifi, Tarım satış Kooperatifleri ve Yaş Meyve ve Sebze Pazarlama Kooperatiflerinden yararlanmaktadırlar. Esnaf ve Sanatkar Kredi ve Kefalet Kooperatifi; ortakları adına esnaf ve sanatkârlar adına çeşitli kredi ve kefalet işlemlerini yapar. Bu işlemler doğrultusunda gerekli haller durumunda ortaklıkların ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması için çeşitli fonlara ve kredilere aracılık işlemlerinde bulunabilirler (www.ticaret.gov.tr). Küçük sanat Kooperatifleri; ortaklarına mesleki ve sanatsal faaliyetleri doğrultusunda her türlü mamül üretimi için gerekli imalathane ve atölyelerin kurulmasına yardımcı olmak amacıyla kurulmuşlardır (mugla.ticaret.gov.tr). Tarım satış Kooperatifleri; üreticilerin mesleki ihtiyaçların karşılanması, ürünlerin daha iyi şartlarda satılması ve ortakların menfaatlerinin korunması amacıyla kurulmuştur(www.mevzuat.gov.tr). Yaş Meyve ve Sebze Kooperatifleri ise yaş meyve ve sebzelerin daha iyi koşullarda saklanması ve daha iyi pazarlanması amacıyla ortaklarına menfaat sağlamak amacıyla oluşturulmuştur (www.ticaret.gov.tr). Türkiye’de son yıllarda kooperatifleşme alanında atılımlar olmuştur. Kooperatif örgütleri yıllar itibariyle artış göstermiştir.

Tablo 1. 2014 Yılı Faal Olan Üretim ve Ürün Pazarlama Kooperatifleri

Kooperatifler	2014 YILI FAAL OLAN	
	Sayısı	Ortak Sayısı
Esn.San.Kef. Koop	960	645.007
Küçük Sanat Koop	48	3296
Tarım Satış Koop	324	510.555
Yaş Meyv.ve Sebze Paz. Koop.	23	2.426
Toplam Faal Koop. Sayısı	8575	1.664.159

*Tablo1. www.koop.gtb.gov.tr sitesinden oluşturulmuştur.

Tablo 1'e göre; 2014 yılında faal olan 8575 tane kooperatif bulunmaktadır. Çalışma kapsamında ele alınan kooperatiflerin sayısı toplam olarak 1355'dir. Ele alınan kooperatiflerin 2014 yılı içinde toplam faal olan kooperatifler içindeki payı yaklaşık olarak %15.80'dir. 2014 yılında faal kooperatiflerdeki ortak sayısı 1.664.159 kişidir. Ele alınan kooperatiflerdeki toplam ortak sayısı 1.161.284 kişidir. Ortak sayısı olarak toplam faal kooperatif ortaklığı içindeki payı yaklaşık olarak % 69.78'sini oluşturmaktadır. 2014 yılında üretim ve ürün pazarlaması kooperatifler sayı olarak toplam içindeki payı az olsa da üye sayısı olarak toplam içinde yüksek bir orana sahiptirler

Tablo 2. 2018 Yılı Faal Olan Üretim ve Ürün Pazarlama Kooperatifleri

Kooperatifler	2018 YILI FAAL OLAN	
	Sayısı	Ortak Sayısı
Esn.San.Kef. Koop	965	667.340
Küçük Sanat Koop	27	2149
Tarım Satış Koop	307	317.158
Yaş Meyv.ve Sebze Paz. Koop.	16	1.816
Toplam Faal Koop. Sayısı	8131	1.376.148

*Tablo2 www.ticaret.gov.tr sitesinden oluşturulmuştur.

Tablo 2'ye göre 2018 yılında toplamda 8131 adet kooperatif bulunmaktadır. Çalışma kapsamında ele alınan kooperatiflerin toplam sayısı 1315'dir. Ele alınan kooperatiflerin 2014 yılı içinde toplam faal olan kooperatifler içindeki payı yaklaşık olarak %16.17'dir. 2014 yılındaki kooperatiflerde toplam ortak sayısı 1.376.148 kişidir. Çalışma kapsamında ele alınan kooperatiflerdeki ortak sayısı ise 988.463 kişidir. Ortak sayısı olarak toplam faal kooperatif ortaklığı içindeki payı yaklaşık olarak %71.82'lik kısmı oluşturmaktadır. 2014-2018 yılları arasında ele alınan kooperatiflerde hem sayı hem de ortak sayısı bakımından düşme gözükmemektedir. Buna karşın 2014-2018 yılları arasında ele alınan kooperatiflerin toplam pay içindeki oransal artışı gözlemlenmektedir.

4. İNEGÖL'DE KOOPERATİFÇİLİK FAALİYETLERİ ÖRNEKLERİ

Bursa ilinin güneydoğusunda bulunan İnegöl ilçesi aynı zamanda Kütahya ve Bilecik illerine de sınırları komşu durumundadır. Çevresinde bulunan ormanlar sebebiyle İnegöl'de orman ürünleri üretimi

ilerlemiştir. Yıllar itibariyle özellikle mobilya sektöründe ihracatta önemli bir yer edinmiştir. Mobilya sektöründeki ilerleme ilçede istihdama da katkıda bulunmuştur. 1977 yılında İnegöl Belediyesi ve İnegöl Ticaret ve Sanayi odasının girişimiyle kurulan Organize Sanayi Bölgesi ile bölgede sadece mobilya sektörü tek bir sektör olmayıp bu sektörün yanına tekstil, otomotiv ve yan sanayi gibi sektörlerinde eklenmesiyle ilçenin kalkınmasına yardımcı olmuştur. 2006 yılında ise İnegöl'de Mobilya Ağaç İşleri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulmuştur. İnegöl ilçesinde tarım sektöründe meyvecilik ilerlemiştir. Meyvecilik sektörü insanların geçim kaynağı haline dönüşmüştür. Son zamanlarda ilçede meyve fideciliği 'de gelişme göstermektedir. İlçe içinde orman içinde yada kenarında yaşayan kişilere tarım kollarında ve hayvancılık alanında destekler verilerek bu yerlerde yaşayan kişilerin ormana bağlılık durumunun azaltılması amaçlanmıştır. Tarıma elverişli olmayan yerlerde ise insanlar hayvancılık faaliyetleri ile ilgilenmektedir. Devlet tarafından verilen desteklerle ilçede hayvansal üretimin artışı hedeflenmektedir (www.inegol.bel.tr). İnegöl'de kooperatifçilik denilince akla ilk gelen kooperatiflerden biri de Kulaca Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifidir. 1974 yılında faaliyete geçen kooperatif salça üretiminde dikkat çekmektedir. Kooperatif'te domates ve biber salçaları üretimleri yapılmaktadır. Üretilen domates salçalarının tamamı Türkiye'de iç pazarda biber salçalarının ise büyük bir çoğunluğunu ise Hollanda'ya ihraç etmektedir. İstikrarlı bir fiyat politikası belirleyen kooperatif, üyelerine günü gününe ödeme yapmaktadır. Kooperatif kapsamında toplamda 120 çalışan bulunmaktadır. Bu çalışanların 100 tanesi kadın çalışanlardan oluşmaktadır. Kadın istihdamına önem veren kooperatife üyeleri tarafından güven izlediği ekonomik politikalar yönünden oldukça yüksektir (www.aa.com.tr). Kooperatif alanında İnegöl'de yapılan diğer bir atılım ise İnegöl'de Belediyesinin çiftçilerin tek çatı altında toplanarak ve kar marjlarının yükseltilmesi amacıyla kurduğu SS İnegöl Üreten Çiftçiler Tarımsal Kalkınma Kooperatifine Bursa Hikmet Şahin Halinde dükkan kiralaması olmuştur. İnegöl Belediyesi yapmış olduğu bu hamleyle üreticilerin ürettikleri ürünleri doğrudan tüketicilerle buluşturma imkânı sağlamıştır (www.hurriyet.com.tr). İnegöl Belediyesinin SS İnegöl Üreten Çiftçiler Tarımsal Kalkınma Kooperatifine yapmış olduğu diğer bir destek ise 30 bin dekar üzerine soğuk hava deposu, meyve paketlenme ve işleme tesisinin de kurmuş olmasıdır. İnegöl Belediyesi yapmış olduğu yatırımda Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) imkânlarından da yararlanmıştı (www.haberturk.com.tr). İnegöl Belediyesi içinde 61 tane tarımsal kalkınma kooperatifi 18 adette tarımsal sulama kooperatifi bulunmaktadır. Bunlardan hariç ilçede Et Üreticileri Birliği, Süt Üreticileri Birliği, Ziraat Odası, Pancar Kooperatifi, Yağlı Tohumlar Satış Kooperatifi ve 8 adette Tarımsal Kredi Kooperatifi bulunmaktadır (www.inegol.gov.tr). İlçede kooperatifçilik yaygınlaşmıştır. Bu verilere bakıldığında ilçede kooperatifçilik faaliyetlerinin geliştiği söylenebilmektedir.

Tablo 3 . İnegöl İlçesinin Adrese Dayalı Kayıt Sistemi Nüfusu

BURSA İNEGÖL NÜFUS SAYISI	
YIL	NÜFUS
2014	242232
2015	249091
2016	255032
2017	257931
2018	268155
2019	273933

*Tablo3 www.tuik.gov.tr sayfasından oluşturulmuştur.

Tablo 3' ü incelediğimizde; 2015 yılında nüfus 2014 yılına göre yaklaşık olarak % 2,83 oranında (6859 kişi) artmıştır. 2016 yılında ise bir önceki yıla göre yaklaşık olarak % 2,2 oranında (5491 kişi) artmıştır. 2017 yılında ise bir önceki yıla göre yaklaşık olarak % 1,13 oranında (2899 kişi) artmıştır. 2018 yılında ise bir önceki yıla göre yaklaşık olarak % 3,96 oranında (10224 kişi) artmıştır. 2019 yılında ise bir önceki yıla göre yaklaşık olarak % 2,96 (5778 kişi) artmıştır. Yıllar itibariyle İnegöl ilçesinde nüfus artışı gözlemlenmektedir. En az nüfus artışı 2016-2017 yılları arasında görülürken, en fazla nüfus artışı 2017-2018 yılları arasında görülmüştür.

Tablo 4. İnegöl İlçesinin Yıllık Doğum Sayısı

İNEGÖL İLÇESİ YILLIK DOĞUM SAYISI	
YILLAR	NÜFUS
2014	4168
2015	4330
2016	4312
2017	4418
2018	4467
2019	4226

*Tablo4 www.tuik.gov.tr sayfasından oluşturulmuştur.

Tablo 4'e göre İnegöl ilçesinde 2015 (162 kişi), 2017 (106 kişi) ve 2018 (49 kişi) yıllarında doğum sayılarında bir önceki yıla göre artış meydana gelmiştir. 2016 (-18) ve 2019 (-241) yıllarında ise bir önceki yıla göre doğum sayısında azalma meydana gelmiştir. Tablo 4 incelendiğinde İnegöl ilçesinde 2014-2019 yılları arasında İnegöl ilçesinde doğum sayılarında dalgalanmalar gözükmektedir.

Tablo 5. Bursa İnegöl İlçesinin Yıllık Ölüm Sayısı

İNEGÖL İLÇESİ İKAMETGAH YERİ BAKIMINDAN ÖLÜM SAYISI			
	ERKEK	KADIN	TOPLAM
2014	687	587	1274
2015	690	605	1295
2016	795	693	1488
2017	776	664	1440
2018	758	643	1401
2019	777	637	1414

*Tablo5 www.tuik.gov.tr sayfasından oluşturulmuştur.

Tablo 5'e göre 2015 (21 kişi), 2016 (193 kişi) ve 2019 yıllarında (13 kişi) bir önceki yıla göre ölüm sayılarında artış gözlemlenmiştir. 2017 (-48) ve 2018 (-39) yıllarında bir önceki yıla göre ölüm sayılarında azalma görülmektedir.

Günümüzde çoğu ilçelerde yıllara bağlı olarak kişiler kentlere doğru göç etmektedir. İnsanların kırdan kentlere doğru göç etmesinin temel nedenleri arasında ekonomik nedenleri gösterebiliriz. Tablo3, Tablo4 ve Tablo 5'i tümüyle ele aldığımızda İnegöl ilçesinde kooperatifçilik faaliyetlerinin nüfus artışı üzerine pozitif bir etki yaptığını söyleyebiliriz. Kişiler İnegöl'de yaşamlarını devam ettirdiği gibi dışarıdan gelen kişilerinde buraya gelip yerleştiği tablolardan anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Cumhuriyetimizin kuruluşundan günümüze kadar geçen sürede Türkiye'de çeşitli kalkınma planları uygulanmıştır. Türkiye'de ilk kalkınma hamlelerinin temeli 1923 yılında yapılan İzmir İktisat Kongresi ile atılmıştır. Daha sonra ilerleyen yıllarda 1934 yılında I.Beşyillik Sanayi Kalkınma Planı ile kalkınma hamleleri Türkiye'de devam etmiştir. 1963 yılından itibaren Türkiye'de uygulamaya konulan beş yıllık kalkınma planları ile kalkınma süreci devam etmektedir. Uygulamaya konulan planlar dâhilinde kalkınma sürecinde gerek bölgesel kalkınma gerekse kırsal kalkınma uygulamaları dikkat çekmektedir. Son zamanlarda kalkınmanın kırsaldan başlayacağı düşüncesinin yaygınlaşmasıyla uygulamaya konulan planlar kapsamında kırsal kalkınmaya yönelik çeşitli tedbirler ön plana çıkmaktadır. Türkiye'de kırsal kalkınma kapsamında üreticilere hem ulusal fonlardan hemde Avrupa Birliği fonlarından çeşitli destekler verilmektedir. Üretici kesimine verilen bu desteklerle işsizliğin azaltılması yoluyla üretim artışı hedeflenmektedir. Üretici kesimi devlet tarafından sağlanan bu desteklerin yanında piyasa işleyiş sürecinde çeşitli arayışlara girmiştir. Bu süreçte özellikle üreticiler yerel yönetimleri kendilerine paydaş olarak görmüşlerdir. Yerel yönetimlerde üreticilerin piyasada daha rekabet edebilir hale gelmesi için kooperatif sistemini kurarlar. Yerel yönetimlerin devreye girerek oluşturdukları kooperatif sisteminde kurumsallık daha ön plana çıkmaktadır. Yapılan çalışma kapsamında İnegöl ilçesi ele alınmıştır. İnegöl ilçesinin ele alınmasının sebebi ise ilçe kapsamında

kooperatif yapısının çok olmasıdır. Çalışmada da belirtildiği gibi İnegöl Belediyesi üreticilerin mevcut piyasa şartlarında daha rekabet edebilmesi için üreticilere çeşitli desteklerde bulunmuştur. Bu desteklerden ilki; üreticilerin ürünlerini satmaları için Hikmet Şahin halinde dükkan kiralamıştır. İkincisi ise projenin bir kısmını Avrupa Birliği fonlarından yararlanarak üreticilere yönelik soğuk hava deposu kurmasıdır. Kırsal alanlarda yaşanan en büyük sorunlardan biri de göç sorunudur. Belediyelerin kooperatif sistemine yapmış olduğu katkılar ilçenin de nüfus yapısı üzerine çeşitli etkiler yapmaktadır. Belediyelerin kooperatif sistemine yapmış olduğu katkılar sonucunda ilçelerde nüfus miktarları artış eğilimi gözlemlenmiştir. Ele alınan çalışmada İnegöl ilçesinin nüfus artışı yıllar itibariyle devam etmektedir. Yapılan bu çalışmalar ilçenin ekonomik olarak da büyümesine yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak yerel yönetimler üreticilerin birlik oluşturmasında devreye girerek meydana gelecek olan kooperatiflere kurumsal yapı kazandırması gerekir. Bu sayede ilçe bazında hem işsizlik ve göç sorunun önüne geçilmiş olur hemde ilçelerde üretim açısından artışlar sağlanır.

KAYNAKÇA

Bakırcı Muzaffer. (2007), Türkiye’de Kırsal Kalkınma Kavramlar- Politikalar- Uygulamalar, 1. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara.

ÇIKIN, Ayhan ve KARACAN A. Rıza (1994), Genel Kooperatifçilik, Ege Üniversitesi Basımevi, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No.511, İzmir

Devlet Planlama Teşkilatı (2000), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu

FINDIKOĞLU Z.Fahri (1967), Kooperatif Sosyolojisi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Yayın No:1206, İstanbul

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (2015), Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014-2020), [https://kkp.tarim.gov.tr/UKKS%20\(2014-2020\).pdf](https://kkp.tarim.gov.tr/UKKS%20(2014-2020).pdf)

GÜRLÜK Serkan (2001), Dünyada ve Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma, Uludağ Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi, Cilt:19, Sayı: 4 Kış Dönemi Aralık.

HASEKİ Murat İ.(2007), Kooperatifçilik ve Pazarlama Anlayışı: Tarım Satış Kooperatiflerinin Pazarlama Faaliyetlerine Yönelik Tüketici Görüşlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Adana

HAZAR Nureddin (1990), Kooperatifçilik Tarihi, Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Yayınları:3, Baskı 3, Ankara

KAYPAK Şafak (2012), Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 14 (22): 11-29,

KUŞAT Nurdan (2014), Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma İçin Bir Alternatif Olarak Kırsal Turizm ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 10, Yıl 10, Sayı 2,

LASSERRE Georges (1988). Kooperatifçilik. Çeviren SEZER Zeki, AHİPAŞAOĞLU Süavi, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 4(4): 363-466.

MİSER Rıfat (1999), Kalkınma, Toplum Kalkınması Yöntemi ve İnsanın Gelişimi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 32 - Sayı: 1

TOLUNAY Ahmet, AKYOL Ayhan (2006), Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Seri: A, Sayı: 2, ISSN: 1302-7085, Sayfa: 116-127

<https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/kooperatifler-hakkinda-bilgiler/kooperatifcilik-ilkeleri>
(Erişim Tarihi: 26.11.20220 09:34)

<http://koop.gtb.gov.tr/data/54cb4737f293702068ceb47e/T%C3%9CRK%C4%B0YE%20GEN.%20KOOP.VE%20B%C4%B0RL%C4%B0K%20SAYILARI.pdf> (Erişim Tarihi:27.11.2020 16:10)

<https://ticaret.gov.tr/data/5d43d82d13b876433065528e/TurkiyeGeneliKoopVeBirlikDagilimi%202018.pdf> (Erişim Tarihi:27.11.2020 15:48)

<https://ticaret.gov.tr/data/5d41a0a913b87639ac9e0138/ea475824d7d01dfc8f360365ade7a753.pdf> (Erişim Tarihi:27.11.2020 16:35)

<https://mugla.ticaret.gov.tr/data/5d5f94ea13b876a3c0a31941/8k%C3%BC%C3%A7%C3%B7%20sanat%20kooperatifi%20anas%C3%B6zle%C5%9Fmesi%20pdfson.pdf> (Erişim Tarihi:27.11.2020 16:42)

www.mevzuat.gov.tr (Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun, Kanun Numarası:4572, Kabul Tarihi: 1/6/2000, Yayımlandığı R.Gazete: Tarih : 16/6/2000 Sayı : 24081) (Erişim Tarihi:27.11.2020 16:49)

<https://ticaret.gov.tr/data/5d41a0d313b87639ac9e013d/fca92d2f69c72b482aed14942b5da007.pdf> (Erişim Tarihi: 26.11.20220 16:53)

<https://www.inegol.bel.tr/inegol/inegol-tarihi/> (Erişim Tarihi: 29.11.2020 17:41)

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/kulacanın-hollandaya-salca-ihracatında-15-yılda-15-kat-artis/1619462#> (Erişim tarihi 29.11.2020 18:08)

<https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/bursa/inegol/inegol-ureten-ciftciler-tarimsal-kalkinma-koop-41570356> (Erişim Tarihi: 29.11.2020 18:32)

<https://www.haberturk.com/bursa-haberleri/69448183-inegolde-30-bin-dekar-arazi-uzerine-soguk-hava-deposu-kurulacak> (Erişim Tarihi: 29.11.2020 18:45)

<http://inegol.gov.tr/tarim> (Erişim Tarihi: 29.11.2020 18:56)

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=131&locale=tr> (Erişim Tarihi: 30.11.2020 21:14)

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=113&locale=tr> (Erişim Tarihi: 08.12.2020 21:14)

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=114&locale=tr> (Erişim Tarihi: 08.12.2020 21:14)